August 2025

Skolevenner støtter ukrainske børn på flugt

En evalueringsrapport

Socialt Udviklingscenter

Skolevenner støtter ukrainske børn på flugt
En evalueringsrapport

Udarbejdet af SUS – Socialt Udviklingscenter, 2025

Tekst:
Mathias Hulgård Kristiansen
Mathilde Daarbak

SUS – Socialt Udviklingscenter
Nørre Farimagsgade 13
1364 København K
www.sus.dk

Indholdsfortegnelse

Introduktion 4

1. Skolevenner målrettet ukrainske flygtninge – Hvad gik indsatsen ud på? 6

2. Sammenfatning 10

3. Erfaringer med skolevenner målrettet ukrainske flygtningebørn 12
   - 3.1. Særlige udfordringer hos de ukrainske flygtningebørn 12
   - 3.2. Skolevenner for hvem? 14
   - 3.3. Elevernes oplevelser af skolevennerne 16
   - 3.4. Lærernes brug af skolevenner 17

4. Virkefelter 20
   - 4.1. Stemning i klassen 21
   - 4.2. Elevernes faglige niveau 22
   - 4.3. Elevernes tro på egne evner 23
   - 4.4. Individuel trivsel hos eleverne 24
   - 4.5. Relationer 25
   - 4.6. Lærerens overskud 26
   - 4.7. At oversætte en dansk skolekultur for elever – et nyt virkefelt 27

5. Læringspointer fra arbejdet med skolevenner målrettet børn med flygtningebaggrund 29

6. Metode og datagrundlag 31

Introduktion

Folkeskolen spiller en afgørende rolle for modtagelse og integration af de ukrainske børn, der er flygtet til Danmark som følge af krigen i Ukraine. For at styrke skolernes muligheder for at sikre en god modtagelse af disse børn iværksatte Skolens Venner i november 2022 en indsats for at understøtte ukrainske elevers trivsel og læring i modtageklasser og almenklasser. Dette sker gennem ekstra voksenstøtte fra frivillige skolevenner. Projektet afsluttedes i 2025.

Formål med indsatsen

Projektet *Skolevenner støtter ukrainske flygtninge i folkeskolen* har primært haft til formål at understøtte ukrainske elevers trivsel og læring i modtageklasser og almenklasser gennem ekstra voksenstøtte fra frivillige skolevenner. Sekundært har formålet været at understøtte, at flere elever trives, inspireres og støttes i deres læring. Voksne frivillige i klassen har med tid, ro og nærvær understøttet den enkelte elev i fællesskabet, så eleverne har fået lige muligheder for at udvikle sig socialt, fagligt og personligt.

Fælles for begge målsætninger er et fokus på at understøtte skolerne med ekstra ressourcer til at kunne varetage alle elevers trivsel og læring. Det har været op til den enkelte klasselærer at definere, hvor skolevennen har kunnet skabe størst værdi hos elever, klasse og lærer.

Projektet har trukket på den erfaring, Skolens Venner allerede har med skolevenner, der hjælper tosprogede elever med flygtninge- eller migrantbaggrund. Gennem projektperioden har Skolens Venner løbende gjort sig nye erfaringer, som har bidraget til at skærpe både frivilligrollen og skolernes brug af skolevenner i relation til ukrainske flygtninge, børn med flugtbaggrund fra andre lande samt andre tosprogede elever. Antagelsen bag indsatsen var, at børn med flugterfaringer har særlige behov for ro og nærværende voksne, der har tid til og kan håndtere udfordringer såsom angst og traumer. Samt at børn, som skal lære dansk, har gavn af at have ekstra voksne omkring sig til at tale dansk med.

Læring og evaluering af indsatsen

Projektet har med dette fokus strakt sig over to år. SUS – Socialt Udviklingscenter har evalueret indsatsen. Den afsluttende evaluering består af en kvalitativ vidensopsamling samt analyse af, hvilken forskel indsatsen har haft for især børn med en flugtbaggrunds trivsel og læring, men også for børn, der er tosprogede, og endelig for lærerne.

Evalueringen baserer sig hovedsageligt på kvalitative data i form af interviewes med børn, skolevenner og lærere samt forandringsfortællinger fra børnene. Projektlederen fra Skolens Venner og SUS har i fællesskab stået for at indsamle data til evalueringsformål.

I denne rapport formidler vi således de vigtigste erfaringer og læringspotentialer fra indsatsen. Vi håber, rapporten kan give inspiration til brug af frivillige i folkeskolen til gavn for både lærere og elevers trivsel.

Rigtig god læselyst!
Vi takker Skolens Venner og Villum Fonden for samarbejdet.

SUS – Socialt Udviklingscenter
Juni 2025

Læsevejledning

Først præsenteres en **opsummering af indsatsen:** Hvad den indebar, hvordan den blev etableret samt den baggrund og metode, evalueringen bygger på.

I andet afsnit følger et **resumé af resultaterne** af erfaringer og læringspotentialer.

I tredje afsnit udfoldes **erfaringer og læringer** i forbindelse med udfordringer i konteksten, og de forskellige aktørers oplevelse af betydning og konkrete greb.

Afsnit fire omhandler den **hypotese**, vi er gået til data med, og afsøger, hvordan de tidligere identificerede virkefelter for skolevenindsatsen tager sig ud i mødet med flygtninge- og migrantbørn i både modtageklasser og almenklasser. Til sidst i afsnittet introducerer vi et nyt virkefelt.

Herefter samler evalueringen op på **det, vi har lært** om indsatsen med målrettede skolevenner til børn med flygtninge- og migrantbaggrund.

Til sidst præsenteres **metode og datagrundlag** for evalueringen.

1. Skolevenner målrettet ukrainske flygtninge – hvad gik indsatsen ud på?

Skolens Venner er en lille frivillig forening, som arbejder med at skabe mere trivsel i folkeskolen. Skolens Venner rekrutterer frivillige skolevenner til skoleklasser, hvor de understøtter lærerens arbejde, og sikrer, at flere elever kan føle sig set og hørt. Skolevennerne indgår i klasserne som en ekstra og nærværende voksen, der kommer 2-4 timer om ugen og understøtter enkeltelever i fællesskabet. Frivillige skolevenner kan være med i 0. til 9. klasse og bidrager til børns personlige, faglige og sociale trivsel. Skolevennens rolle er at hjælpe eleverne i undervisning og aktiviteter. Den frivillige indsats understøtter de lærerstyrede aktiviteter. Det er op til den enkelte skole og lærer at definere de konkrete opgaver.

Med støtte fra Villum Fonden har Skolens Venner udviklet og afprøvet en indsats, hvor skolevennernes arbejde i højere grad er fokuseret på en specifik målgruppe: de ukrainske flygtningebørn i Danmark. Indsatsen har konkret gået ud på at rekruttere frivillige til at være skolevenner i klasser, hvor ukrainske flygtningebørn er blevet placeret. I projektets levetid har det hovedsageligt været modtageklasser, og hen imod afslutningen af projektet er flere modtageklasser blevet lukket, da børnene enten har lært godt nok dansk til at indgå i almenklasser, er blevet flyttet til en ny klasse eller skole et andet sted i Danmark eller er vendt tilbage til Ukraine. I flere tilfælde er skolevennen stoppet samtidig med, at den klasse, de var i, er blevet lukket.

Indsatsen har trukket på den erfaring, Skolens Venner allerede har med skolevenner generelt og mere specifikt med skolevenner i klasser, hvor der er tosprogede elever med flygtninge- eller migrantbaggrund. Gennem projektperioden har Skolens Venner brugt de nye erfaringer fra indsatsen til løbende at skærpe både frivilligrollen og skolernes brug af skolevenner i relation til ukrainske flygtninge og andre tosprogede elever.

Baggrund for indsatsen

Siden krigens udbrud i Ukraine har knap 29.000 ukrainere ansøgt om opholdstilladelse i Danmark, og der er vedtaget en særlov, der gør det muligt for de ukrainske børn at starte i skole med det samme. Skolens Venner har etableret indsatsen for at hjælpe eleverne ind i en dansk folkeskole, der ved projektets start i 2022 stadig bar præg af to år med coronanedlukninger og restriktioner[1] og generel mistrivsel blandt børn og unge. Mange har brug for hjælp til at indgå i sociale fællesskaber, som er vigtige for at skabe bedre trivsel og læring. Tidligere undersøgelser har vist, at skolevenner kan bidrage til at hjælpe børn både fagligt og socialt.

Lærere og skolepædagoger har ansvaret for at skabe klasserumsledelse og relationer, der skaber de bedste rammer for alle skolens elever uanset baggrund. Det er en fagprofessionel opgave at sørge for undervisning i dansk som andetsprog, sikre god integration i klassens fællesskab og kontakten til familien. Skolerne har på kort tid skullet integrere et ukendt antal ukrainske flygtninge i enten modtageklasser eller direkte i almindelige klasser, hvor der ikke nødvendigvis er fulgt ekstra økonomi med til opgaven. Skolens Venner har derfor etableret en målrettet indsats for at støtte lærere, der arbejder med denne nye gruppe flygtningebørn.

[1] https://skolemonitor.dk/debat/art8644853/6-ting-pandemien-lærte-os-om-fremtidige-skolelukninger

Betydningen af at have flugterfaringer

Undersøgelser viser, at børn og unge, der er flygtet fra krig og andre livstruende omstændigheder, er særligt udsatte for at udvikle psykiske problemer. De kan have traumer med sig, der kan vise sig gennem internaliserede symptomer som f.eks. usikkerhed, depression, angst, skyldfølelse eller fysiske symptomer som hoved- eller mavepine. Symptomerne kan også vise sig eksternaliseret ved f.eks. uro og hyperaktivitet, øget alarmberedskab eller konfliktsøgende adfærd.[1]

Børn på flugt har ofte misset længere perioder med skolegang.[2] De kan derfor også have svært ved at følge med i undervisning, der er alderssvarende. Men skolen og skoledagene handler i høj grad også om andet end bare undervisning. Folkeskolen spiller en afgørende rolle for alle børn og unges trivsel, læring og videre muligheder i livet i forhold til uddannelse og beskæftigelse, og også for integration af børn med flygtninge- eller migrantbaggrund. Sprogfærdigheder i dansk er afgørende ikke blot for forståelse af og deltagelse i stort set alle andre fag, men også for venskaber og sociale fællesskaber.

Når et barn bliver hevet ud af sine trygge rammer har det store konsekvenser. Udover faglige og sproglige kompetencer kan barnet gå glip af vigtig social læring, inklusive venskaber og trygge fællesskaber. Og "det kan medføre, at den normale udvikling standser. Det gælder både barnets kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling".[2]

Det er uvist, hvor længe de ukrainske flygtningebørn skal være i Danmark. Vi har gennem vores primære data fået indsigt i, at usikkerheden om, hvorvidt de kan vende hjem, fylder i dagligdagen og kan påvirke motivationen for at lære dansk og lysten til at blive integreret. Samtidig er det at lære dansk i en vis grad nødvendigt for at kunne begå sig i det danske skolesystem.

---

[1] https://redbarnet.dk/media/4653/naar-boern-med-flygtningebaggrund-moeder-skolen-rapport-red-barnet.pdf

[2] https://taggodtimod.redbarnet.dk/fagpersoner/at-vaere-barn-paa-flugt/hvordan-paavirker-det-et-barn-at-vaere-paa-flugt/

Proces og etablering af indsatsen med fokus på ukrainske flygtninge

Allerede tidligt i projektet blev det tydeligt, at det var udfordrende at få et overblik over, hvor de ukrainske flygtningebørn blev placeret rundtom i landet, samt hvilke skoler de blev indskrevet på. For at målrette voksenstøtten og ressourcerne til de nye behov og udfordringer, som elever og lærere oplevede, begyndte Skolens Venner med at kortlægge hvilke skoler der var relevante; denne kortlægning fandt sted ved at kontakte Danmarks Statistik, som havde et overblik over hvilke kommuner de ukrainske flygtninge var placeret i, derudover kontaktedes eksisterende samarbejds kommuner for at høre om de havde modtaget ukrainske børn, og slutteligt kontaktedes flere organisationer, som arbejder med børn på flugt, som også hjalp med kortlægningen. Processen kan opsummeres som følger:

1. Kortlægning af eksisterende tilbud til børn og unge med flugtbaggrund (såsom klubber og lektiehjælp), samt kortlægning af hvor børnefamilier befandt sig geografisk i Danmark.
2. Udvælgelse af 'testkommuner' – kommuner, Skolens Venner fulgte tættere.
3. Netværke med frivilligcentre og målrette skolevensindsatsen med henblik på rekruttering af frivillige.
4. Få skoler i testkommuner til at vælge indsatsen til.
5. Valg af kommuner med henblik på både at have modtageklasser og almenklasser.
6. Opsøge lærere i de relevante klasser for at 'sælge' indsatsen til dem.
7. Rekruttere frivillige til skoler.
8. Klæde frivillige på til at være skolevenner og til at forstå målgruppen.

De ukrainske flygtningebørn blev placeret i enten almenklasser eller modtageklasser, alt efter hvilken kommune de kom til. Almenklasser er almindelige danske folkeskoleklasser med ca. 24 elever. Her skal barnet kunne begå sig på dansk i en primært dansk klasse. Modtageklasser består af ca. 8 elever, der alle skal *lære* at tale dansk og altså endnu ikke kan det. Børnene i modtageklasser kan have enten en flygtninge- eller migrantbaggrund. I modtageklasserne samles elever i tre grupper: indskoling, mellemtrin og udskoling. Det vil sige, at man i praksis f.eks. kan have elever på 11 år og 14 år i samme klasse. Elevernes faglige kundskaber kan dermed også være meget forskellige. Skolevennernes indsats for det enkelte barn og i klassen generelt varierer derfor, afhængigt af klassetype.

Indsatsen har inkluderet:

- 26 skoler
- 45 skolevenner i alt
  - 17 i modtageklasser
  - 28 i almenklasser

Skolevenner som indsats

> "Bente, hun kommer af egen fri vilje. Og bare det, at hun gør det, så kommer hun ind i klassen med en helt anden rummelighed, rolighed og engagement.
>
> *Lærer*

Det særlige ved skolevenner er, at de er frivillige ekstra hænder i en skoleklasse. Som læreren ovenfor forklarer, er det betydningsfuldt, da det muliggør, at de frivillige kan opnå en anden relation til børnene, blandt andet fordi de ikke har fokus på læringsmål og lignende.

I tidligere evalueringer af Skolens Venner er der identificeret seks særligt betydningsfulde virkefelter, der beskriver, hvor skolevennerne gør en forskel.

Seks virkefelter:

Stemning i klassen: Skolevennen agerer lynafleder for potentielle konflikter i klassen og hjælper elever med at holde koncentrationen. Eleverne undgår dermed at forstyrre andre elever, hvilket bidrager til en roligere stemning i klassen.

Elevernes faglige niveau: Når skolevennen er til stede, kan flere elever få hjælp til deres opgaver, hvilket styrker deres faglige niveau. Der er især mere tid til at hjælpe de elever, som har det fagligt svært.

Individuel trivsel hos eleverne: Skolevennen har tid til at give de enkelte elever opmærksomhed, lytte til dem og trøste dem, som er kede af det.

Relationer: Skolevennen tilbyder eleverne en nærværende voksenrelation og kan understøtte elever i at indgå i sociale relationer og fællesskaber i klassen.

Elevernes tro på egne evner: Skolevennen roser eleverne, og hjælper dem til at være vedholdende og få færdiggjort deres opgaver, hvilket styrker elevernes gåpåmod og faglige selvtillid.

Lærerens overskud: Skolevennen kan tage sig af de enkelte elevers behov, både fagligt og trivselsrelateret, hvilket

Onboarding af frivillige

Opstart af frivillige skolevenner foregår i følgende overordnede trin:

1. Telefonsamtale – er der et match mellem den frivillige og Skolens Venner?
2. Onboarding og afsøgning af den frivilliges interesser og kompetencer – herunder placering i hhv. indskoling, på mellemtrin, i udskoling, og om det er med et særligt fokus: ukrainske flygtningebørn, tosprogede børn mv.
3. Informationsmateriale – den frivillige modtager dokumenter med videre beskrivelse af indsatsen og Skolens Venner.
4. Opstartsmøde og 'kemicheck' mellem lærer og frivillig – forventningsafstemning og samarbejds'kontrakt', samt konkrete aftaler om, hvilke timer og dage den frivillige skal indgå i.
5. Løbende samarbejde – frivillig og lærer aftaler selv videre, hvordan dagene skal struktureres og planlægges.

Skolevenner, der har med flygtningebørn at gøre, bliver yderligere klædt på med viden om børnenes erfaringer og udfordringer i forhold til deres jævnaldrende uden flygtningebaggrund. Herunder hvordan det kan komme til udtryk, og hvordan arbejdet med flygtningebørn kan være anderledes end i den 'almindelige' skolevensordning.

Skolevennernes fornemmeste opgave er at være der for børnene samt at understøtte læreren. Skolevennerne giver overskud til, at alle børn bliver set og hørt. De kan støtte den enkelte elev i fællesskabet og have særligt fokus på de børn, der har det svært og brug for mere støtte, eller de kan have et mere generelt fokus på hele klassen. Det er kort sagt en trivselsindsats, der supplerer skolens eksisterende arbejde.

Fokus i denne evaluering:

Evalueringens primære fokus er på skolevennernes betydning for de ukrainske flygtningebørns oplevelse af egen trivsel og læring. Dette belyses gennem perspektiver fra børn, lærere og skolevenner. Evalueringen fokuserer dermed på, *hvordan* skolevenners betydning for børnene opleves af de forskellige interessenter. Evalueringen har yderligere fokus på, om de seks tidligere identificerede virkefelter fortsat har relevans i arbejdet med ukrainske og andre flygtningebørn.

Med evalueringen belyser vi følgende spørgsmål om indsatsen:

1. Har skolevennerne haft en betydning for de ukrainske flygtningebørns oplevelse af trivsel og læring – og i så fald hvordan? Sekundært: Har skolevennerne haft betydning for tospogede elever?
2. Bidrager skolevennerne til trivsels- og læringsmiljøet i klasserne – for elever og lærere?
3. Hvilken betydning har skolevennerne haft for de ukrainske børn samt andre flygtningebørn? Sekundært: Hvad betyder de for tosprogede generelt?
4. Er de tidligere identificerede seks virkefelter[1] også gældende for denne målgruppe? Og hvordan kommer de i så fald til udtryk?
5. Er der nye virkefelter, hvor skolevennerne gør en forskel, for denne målgruppe?

[1] se s. 8 for et overblik og for mere beskrivelse af de enkelte se: https://skolensvenner.dk/virkefelter/

2. Sammenfatning

Skolevenner for ukrainske flygtninge i tal
Skolevenner særligt målrettet klasser med ukrainske flygtningebørn blev afprøvet i 26 skoler i 13 kommuner. Skolevennerne kom ud i 16 modtageklasser, 1 ViTo klasse[2] og 28 almenklasser i folkeskolerne.

Skolevennerne indgik således i meget forskellige klasser og kontekster i forhold til antallet af børn, antal elever med flygtningebaggrund, elevernes danskkundskaber og mulighederne for differentieret undervisning og krav til lærerne.

Modtageklassen udgør en særlig kontekst for både børn og skolevensindsatsen
En modtageklasse er væsentligt anderledes end en almindelig klasse, og det kan derfor været svært at sammenligne de to. En modtageklasse bør snarere sammenlignes med en specialklasse, da udfordringerne ofte er mere komplekse og i højere grad kan være præget af problemfyldte børnefællesskaber. Det stiller krav til både formidlingen af konteksten til den frivillige og til den frivilliges rolle, person og 'ballast' til at stå i rummet.

Udfordringer, som kommer til udtryk i skolen, er primært knyttet til sproget
De primære udfordringer, der kommer til udtryk i skolen, er direkte forbundet med det danske sprog. Flygtningebørnene fra Ukraine opleves altså ikke at have de 'klassiske udfordringer', som vi forbinder med at have flugterfaring. Den sproglige udfordring kommer blandt andet til udtryk i undervisningen, hvor den store aldersspredning blandt eleverne er direkte knyttet til det sproglige. Men det kommer også til udtryk i den sociale trivsel, da børnene kan have svært ved at kommunikere med de andre børn. Dette skaber særligt udfordringer i frikvarterne, hvor der ikke er lærerstyrede aktiviteteter.

De udfordringer, som skolevennen møder og skal hjælpe med at håndtere, er i høj grad rettet mod at hjælpe med at lære sproget, håndtere uro i klassen og hjælpe børnene ind i børnefællesskaber.

Brug af skolevennen
Det er forskelligt, hvordan børnene gør brug af deres skoleven. Nogle børn forklarer, at de får hjælp af skolevennen i undervisningen eller til at koncentrere sig, ved at skolevennen sidder ved siden af dem. Andre bruger skolevennen, når de er kede af det, de søger et kram eller en, der vil lytte til dem. De oplever, at der er en voksen, der har tid og lyst til at være der for dem – i et roligere tempo. Skolevennen hjælper fagligt, men kommer også f.eks. til en skoleforestilling sammen med forældrene.

To særlige virkefelter
Erfaringer fra indsatsen viser, at skolevennernes arbejde understøtter elevernes trivsel, læring og udvikling samt læringssrummet som helhed – også når indsatsen retter sig mod en mere sårbar målgruppe som flygtningebørn. Her skaber skolevennerne dog særligt værdi på to områder:

Individuel trivsel hos eleverne
Udsagn fra eleverne vidner om, at skolevennerne har positiv indflydelse på deres trivsel og er en støttende figur, der giver en følelse af tryghed. Eleverne fremhæver særligt skolevennernes evne til at lytte, forstå, hjælpe og være en omsorgsfuld voksen, der f.eks. kan lægge en hånd på skulderen eller trøste, hvis man er ked af det. Samtidig påpeger både skolevenner og lærere, at skolevennernes indsats især gør en værdifuld forskel for elever med flygtningebaggrund.

Lærerens overskud
Alle lærerne fortæller, at de kan mere med en skoleven i klassen. Dels giver det mulighed for at arbejde med undervisningsdifferentiering, fordi der er en, der kan være sammen med børnene på en anden måde, og de kan arbejde med mindre sproggrupper ad gangen. Dels er der en anden voksen, der kan hjælpe elever, der oplever udfordringer eller er kede af det. Det kan være svært for lærerne at skulle håndtere det, samtidig med at de skal undervise resten af klassen. Lærerne oplever at få et andet overskud, når de har en ekstra voksenressource, der f.eks. også kan gå ud og finde en elev, som ikke kommer ind efter frikvarteret. Selvom det kræver planlægning og koordinering, er der flere undervisningsmuligheder og mere ro i klassen, ifølge lærerne.

Skolevenner kan bidrage til at oversætte en dansk skolekultur
Forskellene mellem dansk og ukrainsk kultur bliver italesat af både skolevenner og lærere. Flere af elevernes fortællinger

[2] Videnscenter for Tosprogede (ViTo) er Gentofte Kommunes undervisningstilbud til tosprogede elever.

peger ligeledes på, at det kan være svært at navigere i en dansk skolekultur.

En vigtig indsigt er, at skolevenner spiller en rolle i at 'oversætte' den danske kultur og skolekultur for de ukrainske flygtningebørn. Skolevennerne fungerer som nærværende voksne, der indgår i relationer til børnene, uden at de har en undervisningsdagsorden. Det giver dem mulighed for at understøtte den danske skolekultur, der bygger på fortolkning og dialog. Gennem uformelle samtaler hjælper skolevennerne børnene til at håndtere bekymringer om en usikker fremtid. Mange børn er bekymrede over, hvad de skal, når de snart forlader skolen og fortsat ikke kan dansk.

Dette står i kontrast til at flere skolevenner fortæller, at de oplever, at de ukrainske børn har tendens til at hjælpe hinanden i stedet for at bede om hjælp fra en voksen.

Rekruttering af skolevenner til særlige målgrupper kan skabe en anden type indsats i praksis
Måden, hvorpå man har rekrutteret skolevenner til indsatsen, har haft betydning for, hvordan de har været skoleven. F.eks. har det vist sig, at skolevennerne specfikt rekrutteret til denne indsats i almenklasser højere grad har ageret skoleven for en enkelt elev end for hele klassen. At flere af børnene har flyttet eller været tilbage i Ukraine i længere perioder har samtidig haft direkte indflydelse på fastholdelse af de frivillige. Erfaringen er derfor, at skolevenner til denne målgruppe skal rekrutteres på samme måde som skolevenner ellers: som en støttende voksen til klassen som helhed. Vores data viser, at lærerne i modtageklasser netop har valgt, at deres skoleven skal støtte hele klassen, da det har været mest meningsfuldt.

Derudover et det vigtigt, at rekrutteringsprocessen klart definerer skolevennens rolle. Skolevenner skal støtte lærerne ved at frigøre tid – de skal ikke overtage ansvaret for de mest udfordrede elever. Det sikrer, at læreren kan fokusere på sin faglige opgave.

Samlet peger erfaringerne fra projektet på, at skolevensindsatser målrettet særlige målgrupper kræver forventningsafstemning med de frivillige. Som skoleven bidrager man ikke til en én-til-én-indsats, men kommer med ekstra hænder og bidrager til trivslen i hele klassen. Det skal være klart, at skolevenner primært skal understøtte læreren ved at frigøre tid, så læreren kan fokusere på de mest udfordrede elever – et ansvar, der ikke ligger hos de frivillige.

3. Erfaringer med skolevenner målrettet ukrainske flygtningebørn

Skolevenner særligt målrettet klasser med ukrainske flygtningebørn blev afprøvet i 26 skoler i 13 kommuner. Skolevennerne kom ud i 16 modtageklasser, 1 ViTo klasse[3] og 28 almenklasser i folkeskolerne. Skolevennerne indgik således i meget forskellige klasser og kontekster i forhold til:

- Antallet af børn: fra ca. 8 i en modtageklasse til ca. 25 i en almenklasse.
- Antal elever med flygtningebaggrund: fra 1 til næsten en hel modtageklasse.
- Elevernes danskkundskaber: fra ikke at kunne tale et ord dansk til at kunne begå sig i almenklasser.
- Mulighederne for differentieret undervisning og krav til lærerne.

Præmissen for skolevenner som indsats er, at de er frivillige, der indgår i klassen og understøtter de lærestyrede aktiviteter og støtter de enkelte elever i fællesskabet. Målet med trivselsindsatsen var dels konkret at bidrage til trivsel gennem brugen af skolevenner i de klasser, hvor der var ukrainske flygtningebørn. Og dels at afprøve, hvordan skolevenner virker som indsats, når de målrettes en målgruppe, der kan have særlige udfordringer.

I dette kapitel samler vi op på erfaringerne, der er gjort med indsatsen, og dykker ned i fire centrale opmærksomheder, som stod frem på tværs af samtaler med børn, skolevenner og lærere.

3.1. Særlige udfordringer hos de ukrainske flygtningebørn

En væsentlig antagelse ved projektets start var, at skolevennerne ville møde børn med særlige trivselsudfordringer grundet den igangværende krig, de var flygtet fra. Dette ses blandt andet i det særlige opdrag til skolevennerne i denne indsats. I dette afsnit ser vi på, hvad der kendetegner målgruppen for skolevensindsatsen, med særligt blik på de udfordringer og kontekster, skolevennerne har mødt og skullet agere i, da det har en betydning for den indsats, de har gjort.

Få 'klassiske flygtningeudfordringer'
I praksis viste det sig, at børnenes vanskeligheder, som de kom til udtryk i skoletiden, kun i meget lille grad var præget af øget angst eller lignende, som forskningen ellers peger på er overrepræsenteret hos børn med en flugtbaggrund. Skolevennerne mødte det, de kalder "helt normale børn":

> "Hvis man bare kendte dem kun på overfladen, så vil man jo ikke kunne se, at der er nogle forskelle.
>
> *Skoleven*

At man ikke kan mærke de store udfordringer, vurderer flere skyldes, at mange af børnene, der har været omfattet af projektet, flygtede med deres familier i den tidlige fase af krigen, og at de derfor ikke har oplevet krigen tæt på egen krop. En anden årsag er, at flere børn, ifølge lærere og skolevenner, er fra ressourcestærke familier.

Børnenes udfordringer bliver tydeligere i blandede klasser
Selvom lærere og skolevenner generelt beskriver, at man ikke umiddelbart kan mærke nogen særlige udfordringer blandt de børn, der er flygtet fra krigen i Ukraine, fortæller enkelte lærere i modtageklasser, at:

> "Ved at have blandede klasser [forskellige sproggrupper og børn med hhv. flugtbaggrund og migranter] bliver kontrasterne større. Det bliver mere tydeligt, at de børn, vi har med flygtningebaggrund … det bliver mere tydeligt på en eller anden måde, at de har udfordringer.
>
> *Lærer*

[3] Videnscenter for Tosprogede (ViTo) er Gentofte Kommunes undervisningstilbud til tosprogede elever.

Når elevgruppen blandes med andre børn fra ressourcestærke familier og baggrunde (migrant- og flygtningebaggrund) bliver kontrasterne større, og de enkelte børns udfordringer bliver i højere grad tydelige for lærere og skolevenner. Flere beskriver, at de oplevede at der opstår en vis normalitet, når alle børnene har samme typer af udfordringer, og de derfor blev blind overfor dem:

> "Fordi det er, som om når hele klassen er flygtninge, så kan der godt være en fare for, at de udfordringer, de har, bliver normale. Det bliver normalt for klassen. Men når der så kommer børn ind, som kommer fra … hvis det er nogen, hvis forældre skal have job i Novo Nordisk, så får man sådan nogle ret stimulerede, ressourcestærke børn, der kommer med supergod baggrund. Og så bliver det lige pludselig meget tydeligt, altså de forskelle, der er med koncentrationsvanskeligheder og det med ikke at kunne følge med i undervisningen og sådan nogle ting der.
>
> *Lærer*

Udfordringer knyttes særligt til sproget

Grundlæggende opleves ikke de store udfordringer knyttet til krigs- og flugterfaringer såsom angstanfald eller depression – som kommer til at betyde noget for, hvilken rolle skolevennerne kan og skal udfylde overfor børnene. De udfordringer, der oftest beskrives på tværs af lærere, skolevenner og børn, er uro. Særligt i modtageklasserne opleves meget uro, hvilket skolevenner og børn beskriver således:

> "Det er svært, fordi når man ikke kan dansk, og man dårligt kan skrive sit eget sprog, altså, det er virkelig svært for dem. Og det giver en masse uro, det er klart.
>
> *Skoleven*

> "Selvom der ikke er mange børn i klassen, er der ofte larm og uro. Vi vil alle sammen gerne fortælle og sige noget. Indimellem har jeg ondt i hovedet, når jeg kommer hjem.
>
> *Barn*

Sproggrupper og mobning

En udfordring, der i nogen grad gjorde sig gældende i modtageklasserne, var tilstedeværelsen af store, fælles sproggrupper. Det havde følgende konsekvenser: 1) social eksklusion af det sproglige mindretal og 2) en forsinkelse af både den faglige og sproglige udvikling. Nogle af skolevennerne peger på, at denne forsinkelse kan hænge sammen med, at børnene i højere grad tænker på at vende hjem, fremfor at integrere sig både sprogligt og fagligt.

Særligt skolevenner og lærere tilknyttet udskolingselever oplever, at børnene ikke har accepteret, hvor længe de skal være i Danmark. Det opleves som en væsentlig barriere for deres sproglige læring. Når erkendelsen først indtræffer sent – ofte *for* sent i udskoling – opstår et nyt problem: Eleverne bliver for gamle til at fortsætte i modtageklasser, men har samtidig ikke tilstrækkelige danskkompetencer til at klare sig i f.eks. gymnasiet. Det skaber en uheldig dominoeffekt, som kan begrænse deres fremtidsmuligheder yderligere.

> "[I min klasse er det] kun ukrainerne, der er flygtninge. Resten er ikke flygtninge. De er bare kommet til Danmark på grund af deres forældres job. Ukrainerne, de tænker kun på at komme hjem igen. Og det gør de andre jo ikke. De ved, at de skal være i Danmark i måske ... for ever. Eller måske skal de til et andet land, på grund af forældrenes arbejde. Så det er meget forskelligt.
>
> *Skoleven*

En udfordring, vi er blevet klar over, gennem interviewet med projektlederen i Skolens Venner, er, at der i modtageklasser er mange problemer med mobning. Det bunder efter signede i, at der "er et helt tydeligt hierarki, alt efter hvor i Ukraine de kommer fra", og om man taler ukrainsk eller russisk.

Det betyder altså, at skolevennen potentielt kommer ind i problemfyldte børnefællesskaber, i modsætning til den generelle indsats, hvor det er en prioritet at få skolevenner ind i klasser, hvor der er en vis harmoni. Lærere og elever påpeger også, at den store aldersspredning i modtageklasser skaber udfordringer. En 12-årig kan f.eks. gå i klasse med en 9-årig og blive holdt tilbage på grund

af sproglige barrierer, selvom eleven allerede kender stoffet.

> “(…) variationen er gigantisk. På grund af aldersspredningen, på grund af de mange kulturelle baggrunde, på grund af baggrunden i al almindelighed, flygtning eller noget andet. På grund af deres sproglige forskelle og på grund af den skole-kulturelle forståelse og forskelle. Og så også deres små personligheder.
>
> *Lærer*

Opsummerende
De ukrainske flygtningebørn, skolevennerne er blevet rekrutteret til at hjælpe i klasserne, har i mindre grad end antaget udfordringer forbundet med flugterfaringer. Derimod er udfordringerne knyttet til, at børnene ikke har accepteret eller vil acceptere, at de skal lære dansk, da de mentalt er på vej hjem til Ukraine. En anden central udfordring knytter sig til, at skolevennerne i højere grad end i den ’almindelige’ skolevensindsats indgår i klasser præget af markant uro. Uroen i klasserne er interessant, fordi den knytter sig direkte til, hvad skolevennerne kommer til at arbejde med at håndtere.

3.2. Skolevenner for hvem?

Undervejs i projektet har der vist sig en udfordring i, hvem skolevennen skal være skoleven for. I rekrutteringen til indsatsen er der slået på, at skolevennerne er rekrutteret med det formål at støtte en specifik målgruppe: de ukrainske flygtningebørn. Men som en trivselsindsats i skoleklasser anvendes skolevennerne i praksis som en hjælp, der indgår i klassen, hvor det opleves mest givende af læreren i den enkelte klasse at have ekstra hænder til at understøtte trivslen.

I almenklasserne med ukrainske flygtningebørn blev skolevennerne oftest knyttet direkte til den eller de ukrainske elever i klassen. Skolevennens fokus var primært rettet mod at understøtte dem i undervisningen. Erfaringerne fra modtageklasserne, hvor langt de fleste frivillige i indsatsen blev rekrutteret til, peger imidlertid på en anden praksis, hvor læreren i højere grad brugte skolevennen på klassebasis. Flere af de modtageklasser, skolevennerne har været i, har bestået af en større gruppe børn flygtet fra krigen i Ukraine. Der har dermed været en mere homogen sproggruppe af ukrainske elever, hvilket naturligt førte til, at skolevennen i de klasser indgik som understøttende hænder for klassen som helhed. Men det var også tilfældet for de skolevenner, der blev tilknyttet modtageklasser med børn fra langt mere blandende baggrunde – både flygtninge og ressourcestærke migranter. På denne måde blev skolevennen anvendt som en mere generel ressource, hvor læreren fik et par ekstra hænder på en given dag.

Ordningen med skolevenner bygger på en grundforståelse og præmis om, at skolevenner ikke er en én-til-én indsats, men at de styrker trivsel ved at indgå i og for hele klassen. De fungerer som ekstra hænder, der understøtter lærerstyrede aktiviteter med ro og nærvær. Projektet har vist vigtige læringer om at skolevennernes styrke ligger i den brede indsats for hele klassen også når der målrette mod en specifik elevgruppe (her ukrainske flygtningebørn).

Skolevenner har fulgt de ukrainske børn
Undervejs i projektet er det blevet tydeligt, at børnene fra Ukraine har udgjort en gruppe elever, der ofte er ’forsvundet’ igen fra den klasse, de blev placeret i, og som skolevennen så er blevet tilknyttet. Flere elever har flyttet skole, kommune eller er vendt tilbage til Ukraine. Andre har haft flere dage, hvor de ikke har været i skole. Det er sket flere gange, at elever i klasser, hvor skolevennerne har været tilknyttet, har været væk i perioder eller definitivt, uden at skolen eller læreren har vidst det på forhånd.

Flere af skolevennerne rekrutteret til den særlige indsats har oplevet sig meget kaldet af arbejdet med målgruppen: de ukrainske flygtningebørn. Og i mindre grad kaldet af at arbejde frivilligt som skoleven. De har derfor oplevet sig forpligtet i forhold til de ukrainske elever, så i flere tilfælde er den frivillige stoppet, når vedkommende har opdaget, at den ukrainske elev ikke længere er i klassen.

En anden udfordring har vist sig i tilfælde, hvor de ukrainske flygtningebørn har flyttet klasse internt på en skole. Her har skolevennen principielt kunnet ’flytte med’, men det er ikke alle lærere, der er interesseret i at have en skoleven, så nogle har frabedt sig, at skolevennen kom ind i deres klasse, og andre gange har skolevennen ikke ’orket’ at flytte med, da der så skal etableres en ny relation til en lærer og en hel klasse.

> ”[Skolevennerne] har følt sig forpligtet overfor det ene barn, og det er meget sjældent, at vores skolevenner føler sig forpligtet overfor ét barn, fordi det jo ikke er en en-til-en indsats. Men det er det lidt blevet i nogle tilfælde her.”
>
> *Projektleder i Skolens Venner*

En yngre gruppe frivillige

Erfaringerne viser, at rekrutteringsindsatsen tiltrak en yngre målgruppe af frivillige. Hvor Skolens Venner ifølge projektlederen har erfaring med, at de frivillige ofte er seniorer og er skolevenner i flere år i samme klasse, hvor de danner stærke relationer med lærere og elever, har gruppen af yngre frivillige vist sig sværere at fastholde. Udfordringerne med fastholdelse har særligt været knyttet til de frivilliges oplevelse af forpligtigelse overfor den enkelte elev med flugtbaggrund – som måske er droppet ud af skolen. Desuden lever de yngre frivillige liv, der har flere skift over en kortere periode, med f.eks. studiestart og flytninger. Erfaringerne er derfor, at de i mindre grad binder sig til at være frivillige i en længere periode. Alle de yngre frivillige stoppede undervejs i projektperioden som skolevenner. Flere af seniorerne er fortsat frivillige skolevenner.

På tværs af interviews med børn og projektlederen fra Skolens Venner tegner sig et billede af, at frivillige, der udtrykker en vis ro, modenhed og hviler i sig selv, ofte står mere sikkert og nærværende i rollen som frivillig skoleven. Og dermed har nemmere ved at skabe gode relationer til børnene. Børnene nævner f.eks.: ”Han er gammel. Han har erfaring, og han ved nogle ting”. Projektlederen uddyber, at:

> Når man skal ind og være med i en skolesammenhæng, så kræver det også på en eller anden måde noget ballast. Dermed ikke sagt, at man ikke kan have det, når man er ung, men det kræver sådan en eller anden form for hvilen i sig selv og ro. Og det er ikke nødvendigvis aldersbetinget … Du skal være ret robust for at gå ind og stille dig op foran 25 elever og sige: ’Her er jeg’. Og der kan seniorerne nogle gange noget, som man bare ikke kan, når man er yngre. Fordi man ikke har den livserfaring.
>
> *Projektleder i Skolens Venner*

Uklarhed om rollen kan føre til frafald

Erfaringen peger dog på, at flere skolevenner rekrutteret gennem den målrettede indsats for ukrainske flygtningebørn end skolevenner rekrutteret som ordinære skolevenner, er stoppet hurtigt igen. Årsagen til det større frafald ser ud til at findes i de frivilliges forventning om at skulle være en ekstra støtte meget målrettet den eller de børn, der er flygtet fra krigen i Ukraine. I enkelte tilfælde har det skabt mindre konflikter mellem skoleven og lærer, hvor de ikke har været enige om, hvordan skolevennen skulle agere i klassen: som ekstra hænder for hele klassen eller som en ekstra lærer for flygtningebarnet eller -børnene:

> Vi har rekrutteret til ukrainske børn. Så derfor har de følt et ansvar [for det enkelte ukrainske barn].
>
> *Projektleder i Skolens Venner*

> I almenklasserne så skolevennerne sig rigtig meget som skolevenner for det enkelte barn, som var fra Ukraine. Og derfor blev opgaven også nogle gange for uoverkommelig pædagogisk, fordi de så også tog noget ansvar i, at det barn havde det godt i klassen.
>
> *Projektleder i Skolens Venner*

I enkelte tilfælde har der i modtageklasser været så højt et konfliktniveau mellem lærerne internt og forældrene, at Skolens Venner trak sine frivillige ud. Her var der tale om to yngre frivillige: ”Det havde ikke været fedt for dem at være der, fordi der var så meget, der var sådan et ret højt konfliktniveau. Så de stoppede igen” (projektleder i Skolens Venner).

Opsummerende

Samlet peger erfaringerne fra projektet på, at hvis man ønsker at udvikle skolevensindsatser målrettet særlige målgrupper, er det nødvendigt med en tydeligere forventningsafstemning med nye frivillige om deres indsats. Det skal være tydeligt, at det ikke er en én-til-én-indsats, men at man som skoleven bidrager med ekstra hænder til trivslen i hele klassen. Samtidig er det nødvendigt at

tydeliggøre, at skolevennerne primært skal frigøre lærerens tid, så læreren kan fokusere på de mest udfordrede elever – et ansvar, der ikke bør påhvile de frivillige.

3.3. Elevernes oplevelser af skolevennerne

Vi ser nu på, hvordan børnene i modtageklasser oplever skolevennerne, og på relationen mellem elev og skoleven. Børnene er alle i modtageklasser, men på tværs af indskoling, mellemtrin og udskoling. Børnene har i overvejende grad en flygtningebaggrund. Analysen lægger hovedvægt på erfaringer fra de elever, der er flygtet fra Ukraine, men understøttes af erfaringer fra de andre elever.

Børnenes forståelse af skolevenner

I interviews og forandringsfortællinger med børn tegnes der, på tværs af alder og baggrund (flygtning eller migrant), et positivt billede af, hvordan børnene oplever skolevennernes bidrag både fagligt og socialt. I flere interviews fremhæver børnene, at skolevennen hjælper fagligt gennem forklaringer og ved at stille konkrete spørgsmål til teksten, hvilket bidrager til forståelsen. Men børnene fremhæver også personlige aspekter ved de enkelte skolevenner – såsom at skolevennen er: sjov, hjælpsom, venlig, rolig og har tid. Skolevennerne bliver beskrevet som mere end bare en hjælpelærer: Børnene oplever skolevennen som en 'allieret'. En person, man kan betro sig til, komme til i frikvartererne og kan tale både fagligt og personligt med.

Eleverne lægger også mærke til effekten på klassen som helhed og italesætter i nogle interviews stemningen i klassen. Børnene lægger vægt på, at flere kan få individuel opmærksomhed – både hvis man er ked af det, men også når man har brug for hjælp til at koncentrere sig i forbindelse med undervisningen. Flere oplever, at skolevennerne bidrager til ro både for det enkelte barn og for klassen som helhed.

Det er forskelligt, hvordan børnene gør brug af deres skoleven. Nogle får hjælp i undervisningen eller støtte til at koncentrere sig ved at have skolevennen ved siden af sig. Andre bruger skolevennen, når de er kede af det, så kan de få et kram og en lyttende voksen, der tager sig tid til dem og sænker tempoet. Skolevennerne hjælper fagligt, men de kommer også f.eks. til en skoleforestilling sammen med forældrene.

Børnene beskriver skolevennerne som:

- Forklarer ekstra og hjælper i undervisningen
- "Han får mig til at blive rolig"
- Hjælper med praktiske og er ekstra øjne/voksen
- Har tid til den enkelte fremfor kun undervisningens gennemførelse
- Snakker om fremtiden
- Hjælper med at læse og skrive
- Er en 'allieret'
- Hjælper med dansk og bidrager til stemningen
- Stiller spørgsmål og hjælper med forståelse.

Lærere og skolevenners oplevelse af skolevennernes relation til børnene

Lærerne oplever samstemmende, at eleverne godt kan skelne mellem deres skolevenner og lærere. Flere nævner også, at børnene godt ved, at de frivillige er skolevenner, men ikke at de er frivillige. De registrerer, at "der er en voksen, og hvordan føles den voksne" (lærer).

> "De opfatter skolevennen som et stabilt, fast, roligt indslag. De opfatter hende helt klart ikke som lærer. De kan godt skelne. De har et andet forhold til S end mig (…). Når man er lærer, så har man altid noget imellem sig og børnene – så har

man det, de skal lære imellem sig. Men med S har de mulighed for bare at være.

Lærer

Set fra de frivilliges og læreres perspektiv opfatter børnene skolevennerne som et positivt element, og at de gerne vil relationen. Det er selvsagt forskelligt, hvordan den enkelte relation er, men på tværs af interviewene med lærere og skolevenner bliver særligt tre kendetegn ved skolevennernes relation til børnene tydelige:

En del af fællesskabet og en ekstra voksen at spørge	En 'blød' voksen, der har den enkelte for øje	En voksen i øjenhøjde
"Jeg kan høre, at børnene selv siger, at det er rart, når jeg er der, og at der ligesom er en ekstra, der kan hjælpe dem. Det har de i hvert fald selv udtrykt. *Skoleven*	"Når skolevennen har fokus på en enkelt elev: Jeg tror, at eleverne synes at det er fint nok, der har aldrig været noget. De har fuld forståelse. Og ser sikkert også en anden fordel i, at så er der to på en anden måde, eller at hun ikke forstyrrer eller … *Skoleven*	"Jeg går altid eller sidder blandt eleverne i timerne. Jeg er aldrig oppe og stå ved siden af lærerne eller noget. Jeg er altid nede hos dem. Eller bevæger mig blandt dem. *Skoleven*

3.4. Lærernes brug af skolevenner

Som tidligere beskrevet har det været forskelligt og individuelt, hvordan lærerne gør brug af 'deres' skoleven. På tværs af data ses nogle tendenser i, hvordan skolevennerne er blevet anvendt i klasserne, og hvornår indsatsen opleves som givende for henholdsvis lærere og skolevenner. De tendenser ser vi ind i nu.

Almenklasser

En lærer og en skoleven i en almenklasse forklarer, at skolevennen i praksis indgår i undervisningen som hele klassens skoleven. Men at der er et øget fokus på at hjælpe de elever, der har det særligt svært. Mulighederne inkluderer f.eks., at den enkelte elev får individuel støtte:

> "Det er nogen, der har behov for den kærlige [skolevennens navn], og nogen har behov for at [skolevennens navn] lige læser opgaven en gang til – eller lige støtter. Så det er sådan lidt forskelligt.
>
> *Lærer*

Skolevennen fungerer altså i praksis som i den ordinære skolevensordning, hvor skolevennen understøtter de lærerstyrede aktiviteter i klassen og ofte har et ekstra fokus på de elever, der har det svært, uanset om det er børn med en flugtbaggrund eller ej. Når skolevennen hjælper de elever, der har det svært, oplever flere lærere, at de får frigivet tid og energi til at håndtere undervisningen af resten af klassen, samtidig med at de ved, at det barn, der har brug for støtte, får det.

> "Den primære værdi, det er hos den individuelle. Hun [skolevennen] kan sætte sig ned og lægge en hånd på en skulder, når hun kan se, at der ikke lige bliver fulgt med, eller når der bliver lavet alt muligt andet, eller det har været en hård weekend, eller frikvarteret har været noget værre lort. (…) Det giver mig også noget frihed i mit arbejde, forstået på den måde, at hun kan gå ud på legepladsen og hente en elev, der ikke er kommet ind til timen. Hun kan tage over på de ting, som giver mig lidt stress, eller ikke den type stress, men når der er lidt for meget knald på, fordi jeg også har 18 elever indenfor og så én udenfor: Så er det rart at have et par ekstra varme hænder.
>
> *Lærer*

Modtageklasser

I modtageklasserne tegner sig et tydeligere billede af, at skolevennerne giver lærerne et vigtigt mulighedsrum, hvor mere differentieret og håndholdt undervisning er muligt, end det ellers havde været. For både lærere og elever opleves det som et kærkomment afbræk i en undervisning, der ellers kan være mere tavlebaseret og på klassebasis. Lærerne forklarer på tværs, at de har flere muligheder med en skoleven: undervisningsdifferentiering, fokus på faglighed, mere ro, flere varme hænder og hjælp til ekskursioner.

> “Altså jeg har mulighed for at arbejde mere med undervisningsdifferentiering, fordi jeg har mulighed for, at der er en, der kan være sammen med børnene på en anden måde også.
>
> *Lærer*

Øget koordinering

Flere lærere peger på, at der følger en øget koordineringsopgave med til at have en skoleven, og at netop dét kan være svært i en i forvejen presset hverdag. Helt konkret skal lærerne indtænke og planlægge efter, at skolevennen kommer på besøg, hvis de vil opnå størst værdi. Samtidig indebærer koordineringen en ekstra kommunikationskanal ved en eventuel sygemelding. Hvis samarbejdet kræver for meget, nævner en af lærerne, at indsatsen bliver en byrde snarere end en hjælp. Særligt gælder dette i modtageklasserne, hvor man ofte i forvejen har tung bemanding:

> “Hvis vi skal forberede noget særligt til ham hver gang, så bliver det en ekstra opgave. Og så bliver den ekstra opgave en byrde.
>
> *Lærer*

Skolevennens kompetencer og begrænsninger:

Skolevennens primære rolle er at støtte og supplere lærerens arbejde og *ikke* at fungere som en erstatning for en lærer. På tværs af interviews med lærere, børn og skolevenner bliver det fremhævet, at skolevennen kan bidrage med både faglig og social støtte. Flere lærere og skolevenner fortæller, at det er vigtigt at være opmærksom på den enkelte skolevens kompetencer og begrænsninger. En skoleven beskriver det således:

> “Jeg tror ikke, at jeg ville have været lige så forberedt eller kompetent i timer med matematik. Fordi der er sket så meget, tror jeg, siden jeg gik i skole. Så der ville jeg være mere på bar bund nogle steder. Men området med dansk, der går det fint.
>
> *Skoleven*

En anden skoleven understreger vigtigheden af den sociale rolle, de kan spille i en klasse og for de enkelte børn, i kraft af at de ikke er lærere:

> “Hvis jeg skal pege på en af skolevennernes fordele, så er det, at man kommer ind fra siden. Og derfor kommer med noget nyt på det sociale. Man er ikke belastet af det at være lærer og lærerrollen. Der er simpelthen en ekstra ressource. Og så det er positivt, at der kommer voksne ind, som er morsomme, og som interesserer sig for mig. Så selvfølgelig betyder det noget på det sociale, men det betyder lige så meget på det faglige.
>
> *Skoleven*

Konkret brug af skolevenner

På tværs af interviewene fremgår det, at skolevennerne bliver sat på klassen som helhed. I praksis betyder det dog også, at de kan arbejde med en gruppe af børn separat, tage en enkelt ud og læse med eller bevæge sig rundt i klassen til der, hvor det lige giver mening.

Børnene, lærerne og skolevennerne nævner følgende konkrete områder:

Faglige opgaver kan inkludere:
- Læse- eller opgavehjælp på gruppebasis
- Læse- eller opgavehjælp på individuelt plan
- En støttende hånd på skulderen
- Anerkende fremskridt
- Forklare tingene på en anden måde
- Repetere
- Højtlæsning
- Ture på biblioteket
- Hjælp til udtale
- Hjælpe så der er mindre ventetid
- Være bestemt og bede om ro

Trivselsopgaver kan inkludere:
- Være lyttende
- Give et kram, når man er ked af det
- Være i øjenhøjde
- Være en voksen, man kan stole på
- Have tid til de små ting
- Være rolig og sjov
- Snakke om ikke faglige ting (før undervisningen)
- Give individuel støtte
- Afbryde konflikter

4. Virkefelter

Konceptet med at få skolevenner ud i klasser, hvor en ny og potentielt sårbar gruppe børn – flygtninge fra et krigsramt hjemland uden danskkundskaber – byggede på en hypotese om, at skolevenner kunne understøtte elevernes trivsel. Det skulle ske gennem nærvær og støtte, samtidig med at være et ekstra sæt varme hænder. Denne hypotese bundede i de tidligere identificerede virkefelter for skolevennernes indsats i klasserne (se s. 8).

Et virkefelt er et område, hvor vi kan se den forskel, det gør for henholdsvis elever og lærere at have en skoleven i klassen. Virkefelterne undersøger:

a) Hvad skolevennerne påvirker ude i klasserne.
b) Hvilken betydning denne påvirkning har for elever og lærer.
c) Hvad det er, skolevennerne gør, når de gør en forskel.

Virkefelterne indikerer, at skolevenner gør en forskel for enkelte elevers faglige og sociale trivsel ved at være tydelig 'ikke-lærer' og dermed muliggøre en anden type relation med eleverne, men samtidig understøtte de lærerstyrede aktiviteter. Samtidig peger virkefelterne på, at skolevenner kan indgå i aktiviteter, som lærere i mindre grad er en del af, som f.eks. lege i frikvarterer eller at tage enkeltelever ud af klassen, når de er kede af det, til gavn for både eleven og resten af klassen.

Vi har derfor analyseret data med afsæt i de virkefelter, der tidligere er identificeret som områder, hvor skolevenner gør en forskel. Vi ønskede at afsøge, om skolevenner også gør den forskel for flygtningebørn, som ikke taler dansk, og som primært går i modtageklasser. Disse klasser er små og præget af et stort spænd i alder og fagligt niveau hos eleverne, der dog alle har det til fælles, at de ikke kan dansk godt nok til at begå sig i en almenklasse. Vi har således afsøgt, hvad det er for en forskel skolevennerne gør – og hvad det er, de gør, for at skabe den forskel.

I kapitlet her beskrives, hvordan de seks oprindelige virkefelter for skolevennernes indsats tager sig ud i mødet med flygtninge- og migrantbørn i både modtageklasser og almene klasser. Ved hvert virkefelt er der angivet citater og forandringsfortællinger (se afsnit 6 for en nærmere forklaring af metoden med forandringsfortællinger), der illustrerer virkefeltet, og hvordan virkningen sker og opleves i praksis.

Afsluttende beskriver vi, hvordan vi i data ser indikationer på et syvende område, skolevennerne gør en forskel for eleverne på: at oversætte en dansk kultur og skolekultur for elever gennem deres uformelle tilgang.

4.1. Stemning i klassen

Stemningen i modtageklasser er ofte tynget af store sproglige udfordringer, der kan ramme ned i både den faglige og sociale trivsel hos børnene. Samtlige aktører peger på, at børnene bliver udfordret på deres koncentration på grund af deres vanskeligheder med det danske sprog. Når alle elever har brug for individuel hjælp, bliver ventetiden lang, og det beskrives ofte som roden til uro. Skolevennen hjælper som en ekstra voksen med at skabe et rum, hvor alle elever hurtigere føler sig set og hørt. Samtidig har skolevennen ofte en øget opmærksomhed på den enkelte, der har svært ved at koncentrere sig, hvilket kan bidrage med at sprede en rolig stemning.

Når der er flere voksne i rummet, bliver der automatisk mindre larm i og med, at der er en ekstra til f.eks. at lægge en hånd på en skulder, og som har tid til den enkelte elev. Flere af børnene fortæller, at de bliver roligere og bedre kan slappe af, når deres skoleven er i klassen. Både fordi der er en voksen mere i rummet, men også fordi skolevennen kommer ind med en rolig energi. Børnene oplever i overvejende grad skolevennerne som rolige, nærværende og glade. Lærerne oplever, at denne ro smitter af på hele klassen. Skolevennernes fysiske tilstedeværelse som rolige og nærværende ekstra voksne, der kan hjælpe de børn, der har mest brug for en voksen, påvirker stemningen positivt.

”Når de voksne i klassen taler, skal børnene være stille og høre efter. Nogle gange kan man godt komme til glemme det, men det gør ikke så meget , for så sætter S sig bare ned til bordet, og hun smiler til os og siger shhh. Jeg kan godt lide, at S er ved mit bord. Så er vi alle sammen mere stille, og jeg bliver glad indeni.”

Forandringsfortælling, mellemtrinsselev

”Det kan også godt være, at jeg siger noget sjovt eller interagerer med læreren. Så jeg tænker da, at jeg er med til at påvirke stemning. Det hører jeg også, at læreren siger.”

Skoleven

”Det gør en stor forskel at have T i klassen. Man føler sig hjulpet, og han har et roligt
væsen. Man kan være sig selv omkring ham, og der er en god stemning i klassen, når han er der.”

Udskolingselev

”Hele vores bord blev hjulpet af S, og på den måde kunne vi komme hurtigere videre med at tale om teksten fælles i klassen. Det er mindre kedeligt, når man ikke skal vente længe på at få hjælp.”

Forandringsfortælling, mellemtrinselev

”Vi havde haft vikar det meste af tiden, og hun vidste ikke, hvilke opgaver vi skulle lave, så vi måtte bare lave ting på computeren. Det var kedeligt, og der var meget uro i klassen. Jeg kunne ikke finde ro, og alt dansk blev bare forvandlet til larm i mit hoved. Om eftermiddagen kom både vores lærer og T ind i klassen. Det fik mig straks til at slappe af, og dansk gav pludselig mening igen. Min lærer delte os op i to små hold, og vi var en gruppe, der sad rundt om bordet med T. (…) da vi kun var en lille gruppe, der skulle have hjælp, så gik det nemt med at komme i gang. Resten af dagen var afslappet og god …”

Forandringsfortælling, udskolingselev

4.2. Elevernes faglige niveau

Børn, der er flyttet eller flygtet til Danmark sent i deres liv, har den udfordring til fælles, at de skal lære at tale og skrive på dansk for at kunne indgå i den almindelige undervisning. I modtageklasserne er der ofte en stor spredning i børnenes alder og deres faglige niveau. Flere børn beskriver, at de oplever, at det påvirker deres engagement negativt, at de føler sig holdt tilbage rent fagligt af ikke at kunne dansk. Og at de oplever, at der ikke er tid nok til, at de kan få den hjælp, de har brug for. For at kunne gennemføre undervisningen bliver lærerne af og til nødt til at skrifte fra dansk til engelsk.

Skolevennen, der ikke har lærerens ansvar for klassens læring, kan give sig god tid til at blive ved med at snakke dansk med eleverne, og kan bruge sin tid i klassen på en eller flere elever, som ellers ville være hægtet af undervisningen, fordi de måske ikke har lavet lektier eller ikke er motiverede, fordi de ikke oplever fremskridt i deres sproglige udvikling. Blot det at have en mere at øve dansk med – og som ofte insisterer på at blive ved med at tale dansk – bliver en vigtig øvebane for eleverne. Eleverne fremhæver, at når skolevennen er i klassen, reduceres ventetiden på hjælp, hvilket øger deres motivation og engagement til at lære, læse og skrive på dansk. Skolevennerne støtter også med opmuntring og bevidner elevernes fremskridt, hvilket børnene fremhæver som en væsentlig motivation for at blive ved med at lære dansk.

”Min lærer nævner tit mit navn, og jeg ved godt, at jeg skal læse og skrive eller lave opgaver, men det er svært ikke at snakke og rejse mig op. S lægger en hånd på min skulder, og hun bliver siddende ved siden af mig og hjælper mig med alle opgaverne. Så har jeg nemmere ved at blive siddende. Hvis det er en dårlig dag, så får jeg lov til en pause sammen med hende. Så forstyrrer jeg ikke de andre.”

Forandringsfortælling, mellemtrinselev

”Det, at man kan sidde med en enkelt person om noget gør, at man ikke kan undgå at løfte dem fagligt. (…) Fordi jeg kan sidde og kigge på en, og kan se, at når de skriver ’plus’ så mener de ’gange’. Og det kan være noget så småt, som kan være med til at løfte det.”

Citat, skoleven,

”Helt klart for den enkelte. Både det, at man kan hjælpe konkret, men selvfølgelig også den anerkendelse, som små børn (…) har i, at nu er der nogen, der gider at sidde med dem.”

Citat, skoleven

”Når jeg har siddet en halv til en hel time med den ene eller anden og bare banket udtale, så er de altså blevet væsentligt bedre. (…) Så jo, det kan fandenfisme betyde noget for den enkelte.”

Citat, skoleven

”Før T startede i klassen, skulle man have meget tålmodighed. Selvom vi ikke er mange elever, så har alle et stort behov for faglig hjælp. Det er forfra på mange måder – i alle fag. Der var en del ventetid, og det kunne være svært at holde motivationen oppe. Efter T er alt forandret. Det halverer ventetiden, og T kan sidde med en mindre gruppe. Jeg får så meget mere ud af undervisningen, og det hjælper på min motivation i de andre fag, også når ventetiden forekommer alligevel. Jeg ville ønske, at T var med i flere timer og i flere fag.”

Forandringsfortælling, udskolingselev

4.3. Elevernes tro på egne evner

I et ukendt terræn kan man nemt komme til at tvivle på sig selv. Skolevennen formår at påvirke elevernes tro på egne evner gennem anerkendelse, individuel støtte og hjælp. Flere fremhæver, hvordan skolevennen bevidner deres individuelle fremskridt og oplever sig enormt mødt af en voksen, der ser, at de bliver dygtigere til noget ,de selv oplever er svært. Anerkendelse og italesættelse af eventuelle fremskridt hos den enkelte af en voksen, der har en mere uformel rolle, opleves motiverende af børnene. Børnene fortæller, at skolevennen hjælper med at repetere flere gange. Dette beskrives ofte som noget særligt, skolevennen har mulighed for at gøre for den enkelte.

”Ligesom alle andre, der sætter sig ved siden af en elev og styrker dem, så ja. Helt klart”

Citat, skoleven

”Jeg var lige kommet tilbage i modtageklassen efter at have været ude i folkeskoleklassen i tre måneder. Det var ikke gået så godt. De danske børn var søde, men de var to år yngre end mig, og selv dér var det svært at følge med. Det føltes som en tilbagegang i min faglige udvikling Skolevennen sad ved min side, og da vi var færdige, så kiggede han på mig med smilende øjne og sagde, at han virkelig kunne mærke, at jeg havde rykket mig de seneste tre måneder, og at han kunne se, at flere ord kom nemmere ned på papiret. Det gav mig en følelse af, at jeg måske alligevel havde fået noget ud af min ’omvej’ ud i en dansk klasse.”

Forandringsfortælling, udskolingselev

”Jeg var så nervøs, da vi skulle øve replikkerne til forestillingen. (…) De første par prøver var forfærdelige, fordi jeg gik kold på scenen, og jeg turde ikke sige min replikker. Derfor blev jeg så glad, da J brugte en masse ekstra tid i pausen på at øve sammen med os. Vi kunne gennemgå det mange gange. J kom også og så forestillingen med vores forældre. Det var godt at vide, at han kunne hjælpe, hvis man skulle glemme noget undervejs.”

Forandringsfortælling, indskolingselev

”Nogle af børnene fra en af de danske klasser råbte noget til mig på dansk. Jeg forstod kun et par ordene, og det var ikke søde ord. Jeg løb væk og begyndte at græde. Da det ringede ind, blev jeg udenfor. Så kom J ud og ledte efter mig. Vi talte, og han trøstede mig. Da vi gik ind i klassen igen, kunne J forklare læreren, hvad der var sket, og jeg kunne nemmere komme ind i klassen igen.”

Forandringsfortælling, indskolingselev

4.4. Individuel trivsel hos eleverne

Projektet antog fra starten, at børnene ville være udfordret af symptomer på mistrivsel, som man ofte forbinder med flugteerfaringer, men lærere og skolevenner oplever ikke, at det fylder nævneværdigt i skoletiden. Alligevel nævnes den enkelte elevs trivsel først, når man spørger til betydningen af skolevenner blandt børnene. Skolevennerne fremhæver, at deres fokus og opmærksomhed på den enkelte elev og skabelsen af et trygt læringsmiljø har haft en positiv effekt. Det kvalificeres desuden af børnenes udsagn og forandringsfortællinger, der italesætter, at de mærker en interesse og opmærksomhed fra skolevennerne. Børnene nævner også, at der f.eks. kan være mere stille, når skolevennen er der, hvilket bidrager til det gode læringsmiljø både for den enkelte og for klassen som helhed.

Nogle af skolevennerne forklarer, hvordan de er en støttende funktion ved f.eks. at træde til, når de kan se, at elever har det svært. Både fagligt ved f.eks. at tilbyde at læse en tekst med et barn; socialt ved at facilitere spil og samtaler mellem elever; og for den enkelte ved at tilbyde at lytte eller give en krammer, hvis nogen virker til at være kede af det, vrede eller utilpasse. Flere børn beskriver skolevennen som 'en voksen allieret' og en, der kan give en opbakning, som man ikke kan finde i sig selv. Det vigtige er, at skolevennerne har muligheden for at tage sig tiden til de børn, der på en given dag har et særligt behov for støtte. Skolevennerne prøver så vidt muligt ikke at blande sig i frikvarterene, medmindre der opstår en konflikt. Til trods for det fortæller flere børn, at de mærker, at skolevennen fungerer som en tryg voksenfigur i pauserne. Og at skolevennerne kan fungere som en brobygger mellem eleverne – og mellem modtageklassen og eleverne i almenklasserne.

"En dag i pausen, hvor jeg sad og hang lidt indenfor, spurgte skolevennen, om jeg ikke ville med ud og spille fodbold. Det havde ingen spurgt mig om, siden min bedste ven rejste hjem. Vi spillede hele pausen og også den næste."

Forandringsfortælling, indskolingselev

"Det er rart at have en voksenallieret, som er der for ens skyld."

Interview, mellemtrinselev

"Det betyder helt klart noget at have en, der kan sætte den der individuelle tid af til dem, der har brug for det."

Interview, lærer

"Selvom der ikke er mange børn i klassen, er der ofte larm og uro. Vi vil alle sammen gerne fortælle og sige noget. Indimellem har jeg ondt i hovedet, når jeg kommer hjem. Om onsdagen er det virkelig rart, fordi der kan man få lov til at komme alene ud med skolevennen til en lille pause. Enten kan man læse lidt eller spille et spil. Vi går også en gang imellem på biblioteket. I den tid er der helt ro, og skolevennen lytter kun til mig."

Forandringsfortælling, indskolingselev

4.5. Relationer

Med den store aldersspredning i modtageklasserne knytter der sig i flere af børnenes fortællinger også tråde til både den faglige og sociale trivsel. Det kan gøre det sværere for eleverne at finde fælles fodslag og danne sociale relationer, blandt andet fordi referencerammen er forskellig. Den sproglige udfordring gør også, at flere af børnene er kommet i en ikke-alderssvarende klasse, fordi de fagligt ikke kan følge med på højere niveau. De vigtige sociale relationer mellem børn og mellem børn og lærere kan derfor være svære at etablere. Her oplever flere børn og lærere, at skolevennerne er gode til at understøtte eleverne i at danne relationer til hinanden.

Børnene giver udtryk for, at frikvarterne kan være særligt hårde. Flere børn påpeger, at skolevennen fungerer som en tryghedsfigur, der kan hjælpe med at facilitere fællesskaber og skabe tryghed i det relationsskabende. Når skolevennen påtager sig at være den, der lægger op til f.eks. at spille et spil i frikvarteret med en gruppe børn, der ellers bare sidder for sig selv, er det også skolevennen, der tager det usikre ved at spørge, om nogen vil spille, på sig. Det bliver dermed nemmere for børnene at være med. Dog nævnes det, at det godt kan tage længere tid at opbygge en relation mellem et barn og en skoleven, både fordi skolevennen, ifølge en af lærerne, kan blive opfattet som 'ugens gæst', og på grund af den sproglige udfordring.

"Jeg oplever, at børnene har mulighed for at få en tættere relation med en anden voksen, som jo ikke lige umiddelbart har undervisningen for øje."

Citat, lærer

"Han er god til at tage imod en, når man er helt ny, ikke taler sproget og ikke kender nogen."

Interview, mellemtrinselev

"Det der med at opbygge noget relation til børnene. Det kan også godt tage lidt længere tid."

Citat, lærer

"Lige inden det ringede ud til pausen, kom T hen til mig og lagde hånden på min skulder. Han nikkede hen mod døren, og jeg forstod, at jeg skulle følge med ham ud. Han hev fat i to andre piger fra klassen, og vi gik alle sammen udenfor og satte os ved et bord. Han tog et spil frem fra lommen, som vi alle fire spillede sammen. Det gav anledning til små snakke på engelsk, og jeg følte mig tryg. Da eftermiddagspausen kom, spillede jeg spillet igen med de to andre piger."

Forandringsfortælling, udskolingselev

"Og så elsker de hende. De spørger efter hende, når hun ikke er der."

Lærer

4.6. Lærerens overskud

Selvom modtageklasser er små, så er det også klasser, hvor lærerne har svært ved at sætte eleverne i gang med at arbejde selv. Derfor oplever mange lærere, at de har svært ved at lave differentieret undervisning, som er mere engagerende for eleverne. Alle lærerne fortæller i deres interviews, at de kan mere med en skoleven. Helt konkret nævner de, at de har mulighed for at arbejde med undervisningsdifferentiering, fordi der er en, der kan være sammen med børnene på en anden måde, og de kan arbejde med mindre sproggrupper ad gangen. De beskriver det som rart med en ekstra ressource, men fortæller også, at der i forvejen ofte er knyttet flere voksenhænder på modtageklasser.

Når eleverne oplever udfordringer eller er kede af det, beskriver lærerne, at det kan være svært for dem at skulle håndtere det, samtidig med at de skal undervise resten af klassen – Dette gør sig særligt gældende i klasser, hvor det er svært at sætte eleverne til at arbejde selvstændigt. Lærerne oplever at få et andet overskud, når de har en ekstra voksenressource, der f.eks. kan gå ud og lede efter en elev, som ikke kommer ind efter frikvarteret. En af lærerne beskriver frivilligheden som et særligt vigtigt greb, da skolevennen af den årsag har en anden ro over sig, og kan føre andre samtaler, end læreren måske kan. Dog nævner nogle af lærerne også, at det potentielt kan blive mere en byrde mere end en hjælp at have en skoleven, hvis de skal planlægge alt for meget til den ene eller de to gange om ugen, hvor skolevennen kommer.

”B kommer af egen fri vilje. Og bare det, at hun gør det, så kommer hun ind i klassen med en helt anden rummelighed, rolighed og engagement.”

Citat, lærer

”Min lærer siger, at det har stor betydning, når jeg er der. Fordi så kan hun gøre nogle andre ting.”

Citat, skoleven

”Jeg havde grædt. Jeg savnede både min mor og min far, og det var vildt forvirrende at være i skolen. S så på mit ansigt, at jeg havde grædt. Hun gav mig en stor krammer, og jeg begyndte at græde igen. Læreren gav os lov til at gå ud og tale lidt. S er god til at lytte, og jeg følte mig bedre tilpas og klar til undervisningen, efter vi havde snakket udenfor.”

Forandringsfortælling, indskolingselev

”Vi skulle i gang med et nyt forløb. Jeg havde lavet små sedler til alle grupperne med spørgsmål, som skulle løses, efter børnene havde læst historien højt. De sad i små grupper. Alle børnene har brug for hjælp på én gang, og jeg KAN ikke være fem steder på én gang. Hvis S ikke var i klassen, ville jeg ikke kunne undervise i gruppeformationer. Så ville hele undervisningen foregå fælles på grund af de sproglige vanskeligheder. Der er en stor opgave i at oversætte, og her er flere varme voksne bare afgørende for, hvordan undervisningen kan gennemføres. Og så elsker de hende, og spørger efter hende, når hun ikke er der …”

Forandringsfortælling, lærer

”Det påvirker mig positivt [at have en skoleven]. Jeg glæder mig faktisk til, at B kommer om tirsdagen.”

Citat, lærer

4.7. At oversætte en dansk skolekultur for elever – et nyt virkefelt

Når børn kommer til Danmark og skal gå i skole, skal de ikke blot lære et nyt sprog, men også en ny måde at gå i skole på. Flere lærere påpeger, hvordan "den kulturelle forståelse af skole [er en udfordring]." I data blev vi opmærksomme på, hvordan flere situationer og beskrivelser pegede på, hvordan skolevennerne er med til at 'oversætte' kulturen ved at være nærværende voksne, der ikke har en undervisningsdagsorden, men kan indgå som den 'runde' voksne, der kan tage sig tiden til at skabe dialogen med børnene i undervisningsrummene – netop fordi de er frivillige.

Børnene, der kommer til Danmark, skal lære at begå sig i en ny skolekultur præget af dialog og fortolkning, men det kræver tid, ro og små grupper at kunne skabe et undervisningsrum, hvor det bliver muligt at praktisere den dialog. Dette er særligt svært, når børnene ikke kan dansk. Den forandring, der går mest igen i børnenes forandringsfortællinger, er, at skolevennerne yder en 'håndholdt' hjælp, hvor de kan sidde med enkeltelever eller små grupper og hjælpe med at oversætte og skabe forståelse af diverse undervisningsmaterialer i modtageklasserne.

Skolevennerne har ikke et blik for, hvad der skal nås i undervisningen og kan derfor indgå med den tid og ro, som børnene har brug for, for at kunne øve sig på sproget og praktisere fortolkning og dialog. Gennem relationer og nærvær udveksles kulturelle forståelser, og skolevennen bliver ikke kun en formidler af fagligt indhold, men også brobygger til kulturen.

Lærere og skolevenner fremhæver, at det er en markant udfordring, at de ukrainske børn oplever den danske skolekultur som fremmede. De ukrainske elever er vant til en undervisning, der bygger på paratviden og udenadslære fremfor dialog og fortolkning, som kendetegner den danske folkeskole. Ret konkret kan skolevennen bidrage til at værne om undervisningsrummet i samarbejde med læreren. Samt understøtte elevernes trivsel i det. Det kan blandt andet ske gennem gruppeundervisning, hvor flere af eleverne kan blive hørt, og/eller gennem uformelle samtaler.

En skoleven fortæller, at han mærker, at børnene i hans klasse godt kan lide at være i Danmark, og begrunder det blandt andet med, at der er færre regler: "De kan godt lide at være i Danmark. Skolen er lidt mere fri, og man har lov til lidt mere. Ja, det er ikke så disciplineret. Ja, hele den måde at leve sin ungdom på, og lære både faglige ting, men også om livet, der vil de gerne blive i Danmark." Skolen handler om mere end bare den faglige undervisning. Den mindre stringente undervisning kommer også til udtryk i børnenes fortællinger.

Børnene fremhæver skolevennen som en 'blød' voksen, der har tid og lyst til at være sammen med dem. Flere af børnene nævner i interviews, at de bruger deres skoleven til blandt andet at tale om fremtiden. For de fleste ukrainere er fremtiden fortsat usikker, og tanker om fremtiden, fylder meget særligt i udskolingen. Dette står i kontrast til en kultur, hvor flere skolevenner fortæller, at de oplever, at de ukrainske børn har tendens til at hjælpe hinanden i stedet for at bede om hjælp fra en voksen. Projektlederen for Skolens Venner fortæller således om de kulturelle forskelle, hun er blevet bevidst om:

> "(...) mange af de ting, børnene går med, det har de været vant til før krig, før flugt, at gå med selv. Så det her med at møde et dansk system, hvor voksne pludselig siger, 'hvordan har du det egentlig?', er helt uvant for dem. Så det der med at åbne sig for nogle voksne, er jo også en øvelse i sig selv.
>
> *Projektleder i Skolens Venner*

”Vi [i Danmark] lærer, at det handler om at argumentere, diskutere og fortolke, hvor mange af mine elever kommer fra en skolekultur, hvor det er paratviden og udenadslære, det handler om. På godt og ondt. Det er på godt og ondt begge dele. Så det kan godt være udfordrende for [ukrainerne], hvis vi ikke lige får tilrettelagt undervisning, så der også er noget, der minder om det gamle.”

Citat, lærer

”(…) det er sprogbarriererne, det er kulturforskellen, og så er det forældreopbakning. Det er sådan de tre hovedpinde, der er issueet, der i vores tilfælde er markant anderledes end det, vi oplever hos danske børn.”

Citat, lærer

”Hvis jeg er sur eller ked af det, så sætter jeg mig ind under bordet. Jeg tror, at de andre børn synes, at det er underligt, men jeg ved ikke, hvor ellers jeg skal gå hen. Min skoleven kommer indimellem og sætter sig under bordet med mig. Det føles trygt ikke at sidde alene under bordet.”

Forandringsfortælling, indskolingselev

”Jeg synes, vi er gode til at gribe nogle situationer, hvor vi måske ikke synes, at opførslen er korrekt. Så bliver der taget fat om det.”

Citat, skoleven

”Jeg oplever, at børnene har mulighed for at få en tættere relation med en anden voksen (…)”

Citat, lærer

”Jeg har en anden rolle end læreren, og jeg stiller ikke krav til børnene. Og så tænker jeg, at jeg er mere åben overfor at være dér, hvor eleverne er – og hjælpe dem derfra. Jeg tænker ikke på, hvad skal de nå at lære, eller hvad burde de have lært, eller hvad ved jeg. Jeg stiller ikke krav til dem. Derfor tænker jeg, at jeg kan være med til at hjælpe dem til at tro mere på sig selv.”

Citat, skoleven

5. Læringspointer fra arbejdet med skolevenner målrettet børn med flygtningebaggrund

I dette afsnit præsenterer vi de vigtigste læringspointer fra brugen af skolevenner som trivselsindsats for en særlig målgruppe i en klassekontekst.

Skal frivillige rekrutteres målrettet en særlig børnegruppe?
Erfaringerne fra indsatsen viser, at skolevennernes arbejde kan udfordres, hvis de oplever deres rolle som knyttet til enkelte børn. De frivillige, der blev rekrutteret specifikt til en indsats for ukrainske flygtningebørn, har typisk fokuseret på de børn, og har følt sig tilovers, når børnene ikke er i klassen. Det viser, at målrettet rekruttering påvirker indsatsen i klasselokalet, da de frivillige naturligt koncentrerer sig om de ukrainske elever.

Skolens Venner har via platformen fivilligjob.dk tiltrukket en ny gruppe frivillige – unge under uddannelse. Målrettet rekruttering viste sig at være interessant for unge studerende, men det viste sig desværre også, at de var vanskelige at fastholde. Flere følte sig utilpasse i børnefællesskaber med større udfordringer, og en travl hverdag med studier, flytning mv. gjorde det vanskeligt at forpligte sig i en længere periode. Det giver læring i forhold til muligheder for rekruttering og i forhold til, hvem der er bedst egnet som frivillige i en indsats målrettet flygtningebørn.

Fremover bør Skolensvenner overveje konsekvenserne af at målrette rekrutteringen af frivillige. Og tydeliggøre, at skolevensindsatsen er for hele klassen og ikke kun en én-til-én-indsats. Støtte til enkelte elever kan være en del af indsatsen, men en skoleven frigør også tid til, at læreren kan hjælpe flere elever.

De udfordringer, ukrainske flygtningebørn har i skolen, er primært sproglige
Evalueringen viser, at de ukrainske flygtningebørn ikke adskiller sig markant fra andre børn med hensyn til traumer eller adfærdsmæssige udfordringer. Skolevennerne beskriver de ukrainske elever som almindelige børn, hvor eventuelle diagnoser ikke nødvendigvis hænger sammen med flugtbaggrund. De udfordringer, som kommer til udtryk i skolen, er primært forbundet med sproget. Sprogvanskelighederne påvirker både undervisningen og den sociale trivsel. Alderspredningen i klassen forstærker den sproglige udfordring, og i frikvarterne, hvor der ikke er lærerstyrede aktiviteter, skaber manglende kommunikation med jævnaldrende problemer.

Erfaringen fra indsatsen viser, at skolevennernes rolle primært har handlet om at støtte de ukrainske børn i at lære sproget, hjælpe, når der er uro i klassen, og hjælpe børnene ind i fællesskaber – snarere end at håndtere traumer, som først antaget, da projektet blev etableret. Skolevenner fungerer som børnenes allierede og hjælper dem med at forstå det danske skolesystem, hvilket er afgørende for deres integration.

Skolevenner kan bidrage til at oversætte en dansk skolekultur
Forskellene mellem dansk og ukrainsk kultur bliver italesat af både skolevenner og lærere. Flere af elevernes fortællinger peger ligeledes på, at det kan være svært at navigere i en dansk skolekultur.

En vigtig indsigt er, at skolevenner spiller en rolle i at 'oversætte' den danske kultur og skolekultur for de ukrainske flygtningebørn. Skolevennerne fungerer som nærværende voksne, der indgår i relationer til børnene, uden at de har en undervisningsdagsorden. Det giver dem mulighed for at understøtte den danske skolekultur, der bygger på fortolkning og dialog. Gennem uformelle samtaler hjælper skolevennerne børnene til at håndtere bekymringer om en usikker fremtid. Mange bekymrer sig over, hvad de skal, når de snart forlader skolen og fortsat ikke kan dansk. . Dette står i kontrast til at flere skolevenner fortæller, at de oplever, at de ukrainske børn har tendens til at hjælpe hinanden i stedet for at bede om hjælp fra en voksen.

En skoleven kan være en 'voksenallieret'
Børnene fortæller om skolevennen som 'en allieret', der bidrager til, at de føler sig trygge. 'Alliancen' mellem skolevennen og

barnet viser sig på flere måder: Skolevennen kan f.eks. hjælpe med at forklare noget, barnet har oplevet i frikvarteret, hvilket gør det lettere for barnet at komme ind i klassen igen; eller skolevennen kan anerkende og fremhæve barnets faglige fremskridt, hvilket styrker barnets selvtillid. Børnene nævner også skolevennernes positive humør og uformelle samtaler inden undervisningen, men særligt i frikvartererne oplever de skolevennerne som allierede.

Det unikke ved skolevennerne er, at de i modsætning til lærerne, ikke har læringsmål eller faglige krav. Det giver dem mulighed for at fokusere på den enkeltes behov og opbygge relationer baseret på støtte og nærvær.

Skolevennerne gør særligt en forskel ved at give lærerne overskud og ved at tage sig tid til det enkelte barn
Erfaringer fra indsatsen viser, at skolevennernes overordnede virkefelter i forhold til en sårbar målgruppe som flygtningebørn er de samme som i øvrigt. Skolevennerne understøtter elevernes trivsel, læring og udvikling samt læringsrummet som helhed. Særligt på to af felterne skaber skolevennerne dog værdi i forhold til flygtningebørn:

Individuel trivsel hos eleverne
Eleverne fremhæver skolevennerne som en tryg og støttende figur, der har positiv indflydelse på deres trivsel. De fremhæver særligt skolevennernes evne til at lytte, forstå, hjælpe og vise omsorg, f.eks. ved at lægge en hånd på skulderen, hvis man er ked af det. Både skolevenner og lærere oplever, at skolevennerne gør en særlig værdifuld forskel for elever med flygtningebaggrund.

Lærerens overskud
Alle lærerne fortæller, at de kan mere med en skoleven i klassen. Det giver det mulighed for at arbejde med undervisningsdifferentiering, fordi der er en, der kan være sammen med børnene på en anden måde, og lærerne kan arbejde med mindre sproggrupper ad gangen. Desuden er der en anden voksen, der kan hjælpe elever, der oplever udfordringer eller er kede af det. Det kan være svært for lærerne at skulle håndtere det, samtidig med at de skal undervise resten af klassen. Lærerne oplever at få et andet overskud, når de har en ekstra voksenressource, der f.eks. også kan gå ud og lede efter en elev, som ikke kommer ind efter frikvarteret. Selvom det kræver planlægning og koordinering, giver det ifølge lærerne flere undervisningsmuligheder og mere ro i klassen.

6. Metode og datagrundlag

Evalueringsdesignet bygger hovedsageligt på et kvalitativt datagrundlag, hvor indsatsen er blevet belyst fra henholdsvis børnenes, lærernes, skolevennernes og projektlederens perspektiv og erfaringer. Herunder beskrives evalueringens metodiske fremgangsmåde og datakilder.

Overordnet evalueringsdesign

Valget af evalueringsdesign bygger på, at det med indsatser, hvor det er de mellemmenneskelige møder, der er i centrum, kan være svært at indkredse den specifikke virkning: Det er forskellige mennesker, der interagerer på forskellige måder med forskellige børn, der har forskellige erfaringer, trivselsproblemer mv.
I evalueringen afsøges skolevennernes betydning for flygtningebørnenes trivsel og læring kvalitativt for at få indsigt i, hvad der er det særlige, skolevennerne kan og gør i forhold til at bidrage til børnenes trivsel og læring. Der afsøges ikke konkrete trivsels- eller indlæringsindikatorer, men hvorvidt og hvordan børnene, lærerne og skolevennerne oplever betydningen af den hjælp, skolevennerne giver.

En del af de data, som evalueringen er baseret på, er indsamlet af projektlederen fra Skolens Venner, grundet nemmere adgang til skoleklasserne og dermed børnene samt ressourcerne afsat til evalueringsaktiviteterne. Interviews med lærere, skolevenner samt projektlederen er foretaget af SUS. SUS udviklede spørgeguide, fortælletegning, spørgeskema og skabelon og instruktion til forandringsfortællinger til Skolens Venner, der i praksis udførte dataindsamlingen inklusive observationsdelen. Alt materiale blev sendt til SUS, som håndterede databehandling og analyse.

Evalueringens datakilder

Interviews (børn) m. fortælletegninger
- 10 børn i udskoling, modtageklasse
- 9 børn på mellemtrin, modtageklasse
- 9 børn i indskoling, modtageklasse

Forandringsfortællinger
- 4 børn i udskoling, modtageklasse
- 4 børn på mellemtrin, modtageklasse
- 9 børn i indskoling, modtageklasse
- 1 lærer, modtageklasse

Observation
- 1 indskolingsklasse, modtageklasse

Spørgeskemaer
- 5 skolevenner, modtageklasse
- 4 skolevenner, almen klasse

Interviews m. skolevenner og lærere
- 3 lærere, modtageklasse
- 1 lærer, almen klasse
- 3 skolevenner, modtageklasse
- 1 skoleven, almenklasse

Interview med projektleder fra Skolens Venner

Til at belyse erfaringer, udfordringer og indsigter ved en skolevensindsats målrettet primært ukrainske flygtningebørn og sekundært børn med flygtninge- og migrantbaggrund har vi anvendt flere forskellige kilder og perspektiver for at kunne triangulere mellem børnenes, lærernes og skolevennernes erfaringer og oplevelser af indsatsen. Følgende data er indsamlet:

Semistrukturerede interviews med børn

Der er gennemført interviews med 28 børn fordelt ligeligt på indskoling, mellemtrin og udskoling, som alle var i modtageklasser. Interviewene blev foretaget i skoletiden af projektlederen fra Skolens Venner.
Det er vores erfaring, at børn har nemmere ved at fastholde koncentrationen i en samtale, hvis der er et fælles tredje – og gerne et visuelt element. Det giver også en større mulighed for, at barnet kan præge samtalen til at gå derhen, hvor det giver mest mening for barnet. SUS udviklede derfor en fortælletegning, som blev brugt i samtalerne med børnene. Fortælletegningen blev bygget op om dels de seks virkefelter, SUS tidligere har identificeret, skolevenner har virkning på. Og dels de områder, vi ved fra forskning, at børn med flygtningebaggrund har særlige udfordringer ved. Interviewene er primært foregået på engelsk. Med interviewene med børnene har vi fået:

- Indsigt i, hvilken bredere betydning skolevenner har for det enkelte barns trivsel og læring.
- Indsigt i, hvad børnene oplever, at skolevennerne gør, der har en virkning indenfor de forskellige områder, der opleves

væsentlige at fremhæve for det enkelte barn.

- Et indefraperspektiv på børnenes oplevelse af skolevennernes betydning for deres trivsel og læring samt deres ord på, hvordan og hvorfor det har en betydning.

Fortælletegningen:

Forandringsfortællinger

Med afsæt i evalueringsmetoden Most Significant Change (MSC) har vi indsamlet 18 forandringsfortællinger fra de børn, der blev interviewet. Forandringsfortællinger er de involveredes egne fortællinger om, hvad der har forandret sig i deres liv, som de selv synes er betydningsfuld, og som de selv forbinder med det projekt, de er en del af. Vi har indsamlet fortællinger fra de ukrainske børn, som har mødt Skolens Venner, og fra en lærer, som har observeret effekten af indsatsen hos det enkelte barn og i den sammenhæng, som børnene indgår i. Med metoden indsamledes korte fortællinger, hvor børnene ud fra tre spørgsmål satte ord på:

1) De vigtigste forandringer, der var sket i deres liv/i klassen i forbindelse med, at skolevennen var begyndt i klassen.
2) Hvorfor det var vigtigt for dem.
3) Hvad de oplevede som betydningsfuldt for, at forandringen var sket.

Forandringsfortællingerne er fortællinger om en forandring, som børnene oplever har været vigtig for dem. Fortællingerne er afgrænset i tid, sted, hvem der var med, hvad der skete, og hvad det betød. Kvalitative data, der giver adgang til righoldig og praksisnær viden om det, der skabes i og af projektet.

Semistrukturerede interviews med lærere og frivillige skolevenner

Der er foretaget interviews med fire lærere og fire skolevenner fra både modtage- og almenklasser. Interviewene blev afholdt individuelt og telefonisk af SUS. Interviewene omhandlede temaerne: flygtningebørn, indsatsen, skoleven samt justeringer og

tidligere virkefelter.

Spørgeskema til frivillige skolevenner

Der blev sendt spørgeskema ud til de 45 skolevennerne tilknyttet indsatsen. Spørgeskemaet omhandlede, hvem de oplever de særligt gør en forskel for, i hvilke situationer de interagerer med eleverne, konkrete situationer, hvor de har oplevet, at de gør en forskel for henholdsvis elever og lærere, samt hvorvidt de oplever særlige behov hos elever med flygtningebaggrund og tosprogede elever, og hvorvidt de oplever, at det kræver noget særligt af dem at være skoleven for børn med en flygtningebaggrund. Der kom 9 besvarelser.

Observation af skoleven i modtageklasse

For at få dybere indblik i, hvordan skolevenner kan deltage ude i klasserne og interagerer med børnene, foretog projektlederens fra Skolens Venner en observation af en lektion i en indskolings-modtageklasse, hvor en skoleven deltog. Til observationen udviklede SUS en 'observationsguide', der indeholdt temaerne:

- Klasserum og aktiviteter
- Hvad gør skolevennen
- Kontakt med eleverne
- Ukrainske elever
- Samarbejde mellem skoleven og lærer
- Reaktioner og relationer (ukrainske elever, andre elever, lærer)

Hertil var opmærksomhedspunkter beskrevet, som observatøren kunne læne sig op ad, samt plads til noter på samme papir.

Om SUS

SUS er et socialt projekt- og videnshus. I tæt samspil med borgere og professionelle udvikler vi nye, stærke sociale løsninger. Sammen med andre udforsker vi, hvordan vi kan

1. Give mennesker i udsatte positioner en større stemme i udviklingsprocesser og større indflydelse på egne forløb.

2. Forbedre og forenkle samfundets støtte- og hjælpesystemer med særligt fokus på deltagelse og tillidsfulde relationer som de bærende forandringsmekanismer.

3. Være risikovillige og eksperimenterende i måden, vi i fællesskab udforsker og løser sociale problemer på – i erkendelse af, at vi sjældent kender svarene på forhånd.

Vores tilgang og strategier varierer, men vi forsøger altid at skabe blivende forandringer for dem, indsatserne handler om, ved at styrke kvalitet og effektivitet i de systemer og civilsamfund, der omgiver dem.

Vi arbejder på tværs af fagområder og sektorer og involverer borgere og professionelle i engagerende og udviklende processer. Vi skaber resultater ved at kombinere viden om, hvad der virker, med nysgerrighed og mod til at eksperimentere.

Vi arbejder på et nonprofit grundlag og er organiseret som en almennyttig forening. Vi samarbejder med og løser opgaver for et stort netværk af organisationer, kommuner, ministerier og fonde.

SUS – Socialt Udviklingscenter
Nørre Farimagsgade 13
1364 København K
www.sus.dk

Socialt Udviklingscenter